

Kolozsvár, 1907.

XIII. évfolyam.
2 szám

Október.

„... Kedves fiatal rendtársaimnak önművelődésük ügyében a „Kalazantinum“ c. lap útján kifejtendő működésére Istennek szent áldását kérem. 1897. okt. 11. **Frank Ferencz**, rendfőnök.“

„... Szívem mélyéből üdvözlöm a kegyesrend kolozsvári tagjait és buzgó törekvéseit s örvendek, hogy magaménak mondhatom őket. 1898. márcz. 15. + **Gusztáv Károly**, erdélyi püspök.“

A szerkesztésért felelős:

Dr. HÁM ANTAL.

Megjelenik:

a szüneti kivételével havonként.

Előfizetési ár 4 korona.

Kiadótulajdonos:

a „Kalazantinum“ hittudományi
és tanárképző intézet.

Emlékezés Árpád fejedelmünkről.*

Egy ezer év és egy évtized múlt el azóta, hogy őseink ajkairól elhangzottak Etelközben az Árpádhoz intézett szavak: „Mai naptól fogva téged ismerünk fejedelmünknek, parancsolónknak, s ahová szerencséd vezetni fog, oda követünk.“ Itt van az a pont, ahol a magyar nemzet és így annak története egységessé válik, s amikor már egy embernek, a választott főnek története a nemzetével összefügg.

Régen elmúlt idők, melyekről az emberiséggel egyidős, ködbevesző szájhagyományok is alig tudnak hírt adni. És mi most mégis ide térünk vissza! Rövid időre bár, mert hisz' nekünk annak a kolosszális épületnek a tető alá vonása feladatunk, melynek homlokzatáról arany fénnel ragyog le a felírás: ezen épület fundamentumát Árpád rakta le, több mint ezer évvel ezelőtt — de most, midőn össze kívánunk olvadni az ünneplő nemzettel, lerakjuk szerszámainkat és egy pár percet Árpád emlékének szentelünk, hogy lerójjuk kegyeletünket az emlékezéssel, amiből bizonyára lelkesedést és biztatást merítünk munkánk folytatásához.

A nagy népvándorlás vihara, ott valahol Ázsia határtalan pusztáin, a maroknyi magyar nemzetet felkapta forgatagába és letette Pannonia földére, oda ahol a népvándorlás leghatalmasabb és legnagyobb törzsei rövid évtizedek alatt a nyomtalan enyészet tengerébe süllyed-

tek alá. A góthok, gepidák, avarok és hunnok birodalma felől a képzelődés meséi és a következtetés eredményei is alig tudnak valamit. Pedig e hatalmas néptörzsek ellenállhatatlan áramlatai döntötték Európa régi klasszikus birodalmait romba. Azok alá a romok és pusztulás alá temetkeztek azonban maguk is, melyekbe az öreg birodalmakat és elvénült népeket temették. És már most nézzük azt, hogy mekkora része volt az isteni Gondviselésnek és mekkora Árpádnak abban, hogy ama szirt aljában, melyen a népvándorlás leghatalmasabb hullámai megtörttek, a magyar nép hazát és ezeréves otthonát talált. Az isteni Gondviselésről ezeréves történetünk minden lapja meggyőz bennünket. Örököse nemzetünk felett soha meg nem szűnt és fajunk szívóssága a mai napig mindig akkor bizonyult legerősebbnek, amikor a legnagyobb veszélyek fenyegették a nemzetet, amikor a legvégzetesebb katasztrófák előtt állott ez az ország. Van érdeme Árpádnak is, mert megértette a Gondviselés célzatát és miután magára vállalta a munkát, törhetetlen karakterrel, dicsőségesen be is fejezte azt. Lakóhelyet, hazát szerzett népének, melyet magáénak mondhatott minden alattvalója, és büszkén vall magáénak minden késő utód. Megóvta, megmentette népét attól, hogy a népvándorlás vihara elseperje, hogy valamelyik hatalmaskodó nép magába olvassza, vagy uralmának igájába görnyessze. Öt év alatt foglalta el az országot. Nem tudjuk, hogy az erőt csodáljuk-e inkább, vagy azt a bámulatos tervszerűséget, mellyel a honfoglalás mun-

* Emlékezés a kolozsvári „Acad. Cal.“ 1907. október 11-én tartott diszgyűlésére.

káját vezette. Ha meggondoljuk, hogy az ezen korról található gyér történeti nyomok szerint a magyarokat megelőző góthok, avarok s többiek sokkal nagyobb számuk dacára e helyről takarodni voltak kénytelenek, föltétlenül be kell látnunk, hogy Árpád hadi taktikával indult el hazát keresni, mely taktika, ha kezdetleges is volt, kora színvonalán bizonyosan felül állt. Márót bának, Zalán fejedelemnek, Szvatopluknak és a németeknek akkori hatalma nem mese, sőt bizonyos, hogy pl. Szvatopluknak befolyása e kérdéses területen volt legnagyobb és egyúttal legveszélyesebb. Korunk idegen nemzetei előtt is becsben kell állania tehát Árpádnak, ki ezen ellenséges népek képzelt, vagy való hatalmaskodása ellenében oly államot teremtett, melyet egyszerre elismertek akkor már erőben lévő szomszédai önálló, független hazának. Fejhajtva csatlakozunk azon kor kritikusanak: Bölcs Leónak véleményéhez, mely szerint Árpád „tekintélyes, észre, tanácsra és vitézségre nézve igen kitűnő s nagy hivatalára képes férfiú.”

Hadvezéri lángeszének fényes bizonyossága amaz eredmény, hogy nemzetének haderejét, melyet a Volgától Etelközig történt bujdosásban annyi csapás ért, mely egy tetemes pártnak kelet felé szakadásával nevezetesen meggyengült, oly céltudatosan tudta kifejteni és felhasználni, hogy az addig hontalanul bolyongó magyar nép rövid idő alatt Európa egyik legszebb tartományának urává lett. E haderő ily gyors és bámulatos kifejtésére Árpád személyes, katonai lovagias jelleme tehetett legtöbbet. S ha végig pillantunk a honfoglalás részletes és pontos menetén, ebből Árpád hadvezéri tehetségére a legfényesebb következtetéseket vonhatjuk. Lépésről-lépésre, az elfoglalt tért lehetőleg biztosítva haladt ő a hódítás munkájában, ellenfeleit egyenként és egymásután, övének lehető legkisebb veszélyeztetésével alázván meg. Mindig ő maga személyesen vezényelt, lovasságból álló hadait a legelőnyösebben működtette; jobbra-balra kiküldött hadosztályai az ő erejével mindig összeköttetésben, a legcélrányosabb összhangzásban s a legfényesebb sikerrel működttek.

A hódítás után a szerzett haza még mintegy lakókra várt; meg kellett taníttatni népét, hogy az ezentúl az ő állandó otthona. Államot kellett szerveznie, mely ne legyen kisebb az akkor létezőknél, és oda kellett hatnia, hogy amit szerzett, jogával szentesítse és megvédje.

Legfőképpen kitűnteti Árpádot a lelkében kifejlődött szabadságérzet. Midőn egész Enrópában az egyeduralkodó volt a kormányforma, a honfoglaló Árpádnak első dolga volt alkotmányt adni nemzetének, szerződést kötött népével, annak szabadságát biztosította. Bizonyos, hogy részint a kor színvonala, részint fajunk természete megkívánták Árpád kezében a vasfegyelmet, néha szinte az erőszakot, de a pusztaszeri *gyűlés*, melyen kinek-kinek jogát és kötelességét, a nemzetnek és a fejedelemnek egymáshoz való viszonyát meghatározták, már előre hirdeti a késő századoknak, hogy Árpád nemzete független, és alkotmánya van, melyet mindenki köteles tiszteletben tartani.

Míg Árpád erős kitartással vezette a szervezés munkáját, nem segítettve fajrokon népektől, nem kényszerítve átolvadásra más nyelvű népeket, egyik kezével épített,

másik kezével kiirtani törekedett nemzetéből azt, ami az új hazában való végleges megtelepülést gátolta volna. A meghódított népekkel szemben tanúsított lojális magatartása, azok helyének az állam keretében való meghatározása, a meg nem hódoltakkal éreztetett vaskeze, a szomszédos népeknek egészen céltudatosnak és szándékosnak feltűnő megfélemlítése mind azt bizonyítják, hogy Árpád minden tette egy teljesen önálló, független haza megalapítására, rendezésére és szervezésére irányult. Bár krónikáink sárgult lapjai nem engednek bépillantást Árpád szervező munkájának egyes részleteibe, a száraz tények általánosságban mégis kétségbevonhatatlanul hirdetik és bizonyítják, hogy az alap, melyet lerakott, elég erős arra, hogy a felette egy ezreden át épülő épületet fenntartsa. Hogy Árpád alatt teljesen kialakult, rendezett állam nem volt, az érthető, hisz' az egy ember munkája nem lehet. Először Árpádnak kellett teljesen befejeznie munkáját, hogy utána szent István és szent László megkezdhesék a tökéletesebb berendezést.

Bár századokra kiható munkát végzett Árpád fejedelem, mégis az emberi természet törvényei szerint bizonyosan nem ott akart megállapodni, ahol a Gondviselés parancsolta. Ha még évek fölött rendelkezett volna, lehet, hogy elkísérték volna tettei oda, ahová vágyai vezérelték. De alkotó kezéből 907-ben, ezelőtt ezer évvel kiesett a kormánypálca, azt átvették hozzá méltó utódai, ő pedig örök pihenőre tért unokái kegyeletes emlékébe.

Ezer év után vessünk egy pillantást Árpád fejedelem alkotására, szeretett hazánkra!

A századok története változik fényben, borúban, együtt változik vele minden, ami élet, alkotás és újjáteremtés. Voltak változások hazánk történetében is. Nem segítve senkitől, sokszor egészen magára hagyatva küzdött a magyar a kereszténység, a civilizáció, a felvilágosodás védelmében: többször a földig sújtva, félig kiirtva, műveivel együtt lerombolva barbárok és idegen hódítók által, mindannyiszor csodamódra feltámadva, megerősödve, megszorodva, hazaszeretetében a többi fajokat is a szabadság, anyagi jólét, szellemi művelődés nagy munkájában magával egyesítve, a szétrombolt, félbeszakadt munkát ismét újra kezdte. E nemzet története nem volt egyéb, mint ezer évig tartó küzdelem a létért. Kihaltak trónjáról a nemzeti dinasztiák, csak úgy kellett az államot, a nemzetet védeni saját uralkodói, mint az idegen népek hatalma és támadásai ellen. Amíg más nemzeteknek a kereszténység védelmi paizsul szolgált, addig a magyar, e maroknyi nép, védőpaizsa volt Európának a mohamedán támadás ellen. Csak az isteni Gondviselés őrizett bennünket attól, hogy hazánkat a megszabadult Európa fel nem osztotta. De ellenünk egy nemzet sem panaszkodhatik, hogy ezer év alatt szabadsága megtörésére, egy uralkodó sem, hogy uralma megingatására törtünk.

Az emberiség, a civilizáció eszményei és vívmányai előtt országunk sorompói nyitva voltak mindenkor; valahányszor Európa népének szüksége volt reánk, mindig ott talált bennünket a népjog és népszabadság zászlaja alatt. Hogy a kor igényeit mindig tekintetbe vettük, hogy lépést tartottunk a külfölddel, megmutatta ezelőtt 11 évvel a magyar milleniumi kiállítás. Kitűnt ott, hogy hogyan

fejlődött az anyagi és szellemi néperő, egymásnak kölcsönözve alkotó erejét. Minden ott lebegett még Árpád szelleme. Egy ezreden sok minden létrejött, rengeteg régi elpusztult, de az egyformának maradt. Bebizonyította 11 évvel ezelőtt a magyar, hogy hivatása van, és amíg egy nemzet a nagy emberi társadalomban hivatással feladattal bír, és ameddig van akarata és képessége a hivatás betöltésére, addig tart élete is.

Mindenek a földön, tehát a nemzetek is a természet változtathatatlan törvényeinek szigorú szabályai alá esnek; minden elmúlik a világon, ami felesleges, amire a természetnek szüksége nincsen. A magyar történet azt bizonyítja, hogy a magyar nemzetre szüksége volt Európának és az emberiségnek. Mi lett volna Európa fejlődéséből, ha keleti határán a népvándorlás utolsó és legkisebb raja meg nem települ, ha az Ázsia felől földrészünkre zúduló mongol és későbbi török áramlat feltartóztatás nélkül tör be Európa szívébe? És mi fog most is e világrész sorsa lenni, ha a szláv néptenger elmosza a Duna körül alkotott államokat, és a szláv és német faj élet-halálharcra kél a világuralom felett.

A második évezred elején is világosan láthatjuk, hogy hivatásunk és feladatunk nem kisebb, mint volt ezer évvel ezelőtt. Remélhető, hogy az isteni Gondviselés folytatólagos gyámolítása nem szűnik meg, és hisszük, hogy velünk lesz Árpád szelleme.

Patay József.

Párhuzam

Cicero és szt. Ambrús etikája közt „de Officiis” c. műveik alapján.

II.

As erény.

A jó fogalmából folyik az erény fogalma, amelyben az ember objektív léte jut már kifejezésre, s amely a legfőbb jó utáni törekvésében boldogságot, tökéletességet akar elérni. Az ember célja ugyanis a tökéletes boldogság, s mikor ezt el akarja érni, akkor lép előtérbe a szabad akarat tevékenysége, s az erkölcsi világban mint erény formálódik. Cicero, mint láttuk, a legfőbb jót elveszti szem elől, s azért az erény is természetes alapon épül fel nála. Az embernek szerinte már természeténél fogva kell az erényre törekednie. Ismer ugyan „lex aeterna”-t, de azért a „lex naturalis” alapján áll, s ebből, mint kiinduló pontból, osztályozza az erény főformáit. Szerinte az erény négy formára vezethető vissza: első helyen áll az okosság, mely az igazságot nyomozza s a teljes tudás vágyát önti az emberbe; a második az igazság, mely megadja kinek-kinek a magáét, nem kívánja a másét, saját hasznát elhanyagolja s a köznek használ; harmadik a bátorság, mely nagylelkűségben s testi erőben válik ki, — s végül a negyedik a mértékletesség, mely mértéket tart minden szóban és tettben.

E négy rész közül, melyre az erkölcsi jónak alapját leraktuk, minden esetre legfontosabb Cicero szerint az okosság, mely az igazságnak megismerésében áll. Természetünkénél fogva ugyanis vágyva vágyunk az ismeretekre s a tudatlanságot egyenesen szégyennek tartjuk. Azért, mondja, hogy gyakorlati oldala még inkább nyilvánuljon, ebben az erényben két dolgot kerülünk, először: ismeretlen dolgot ne higyjünk ismeretesnek, s másodszor: haszontalan dolgokra időt ne pazaroljunk. Erre jegyzi meg szt. Ambrús, hogy nem helytelen-e, mikor a filozófusok, s maga Cicero is, üres frázisokkal dobálódznak, hogy a hamisat ne tartsuk igaznak, az igazságot ne homályosítsuk el stb, — s ütközik-e valami inkább az erkölcsiségbe, mint mikor a fát tisztelik, s van-e nagyobb oktalanság, mint külső dolgokkal eltelni s az üdvösség forrását nem kutatni. Oktalanok ezek s nem bölcsek,

mert a bölcsé az egész világ, s legnagyobb bölcs az, akit maga Isten tanít. Elismeri ugyan ő is az ész uralmát, hiszen nincs semmi, amivel annyira felülmúlná az ember az állatokat, mint az ésszel, de ne állapodjunk meg itt a filozófusokkal, hanem emelkedjünk felül az anyagi világon, keressük teremtőnket, mert semminek sincs nagyobb hatása az erkölcsi jóra, mintha Őt hisszük a jövő bírójának, ki ismeri a szív legtítkosabb rejtekét, kit megsért a bűn, s gyönyörködött az erkölcs. Okos volt, úgymond szt. Ambrús, Ábrahám, mert hitt Istenben; és senki nem okos, aki nem ismeri Istenét, s nem féli az Urat. „Initium sapientiae timor domini” (Ps. CX. 10.), mert hozzá van téve, mivel hitt (Ábrahám) „reputatum est illi ad iustitiam”. (Gen. XV. 6.)

Az első erény tehát az okosság, mely az igazság megismerésében áll s így már nem áll magában, mint egyáltalában egy erény sem, hanem összefügg a többivel, mondja Cicero. A meghatározásból folyik már, hogy első sorban összefügg az igazsággal. S mi az igazság szerinte? Ne bántunk senkit, aki minket nem bántott, továbbá a közös vagyont kiki közösnek, a magánvagyont kiki magánvagyonnak tartsa. Természetünkénél fogva ugyanis társas lények vagyunk, egyesülünk egymás javára. Az igazságosság tehát csak addig tart nála, amíg az államban vagyunk. Itt a római erkölcsi felfogás, mely az igazság fogalmát a karerőbe helyezte. Aki bírja, marja: a durva erőérzet, mint legdurvább naturalizmus kifejezésre jutva, melyet csak a törvény szigora fékezett meg az államban is. Az enyém és tied fogalma itt csak addig terjed, amíg valaki római polgár, — az emberiség szeretete ismeretlen fogalom. Jól mondja szt. Ambrús, hogy az igazságosság fogalmának körülírásában tévedtek a régiek, s maga Cicero is. Az ő definíciójuk ellenkezik a keresztény felfogással, mert azt mondja az Írás, hogy az Isten fiának a lelke nem azért jött, hogy jogtalanságot, hanem, hogy kegyelmet árásson. A második állítás sincs a természet rendje szerint, s nem lehet itt „ususra” utalni, hiszen a természet mindent közösnek nyújt. De nem is a stoikusok találták fel ezt az igazságot, mint Cicero

mondja (I. VIII. 22.), mert a mi nagy elődeink már régen tudták, hogy minden az ember kedvéért van teremtve; már Dávid mondja: „Omnia subiecisti sub pedibus eius, oves et boves universas: insuper et pecora campi: volucres coeli et pisces maris. (Psal. VIII. 8. 9.) Sőt még az ember is az ember kedvéért van teremtve. Az Úr maga mondta: „Non est bonum, esse hominem solum, faciamus ei adiutorium simile sibi“. (Gen. II. 18.) Tehát az Isten akarata és a természet rendelte célja szerint vagyunk egymásnak segítségére.

S ez az igazság az, mely a legfényesebben ragyog, s ezzel szerezhetjük meg legkönnyebben a „derék ember“ nevezetet Cicero szerint. Ezt azonban nagyon megrontotta a pénz és hatalom utáni vágy, nem kevésbé a félelemből eredő jogtalanság. Azonban nem fordulhat elő ily jogtalanság Cicero szerint a derék embernél, akiben él a hűség, azaz az adott szó szentsége, mert szerinte ez az igazság talpköve. Szt. Ambrús azonban nem ért vele egyet. Nagyon ingadozónak találja az emberekbe vetett hitet, azért magasztosabb szempontból indul ki, s az Isten iránti hithűséget fogadja el az igazság alapjául, mely szilárd. „Iustorum enim corda meditantur fidem“ (Cap. XXIX.), mondja, s aki igaznak vallja magát, az az igazságot a hitre alapítja; az igazság ugyanis akkor tűnik ki, ha megvallja valaki az igazat, az igazság pedig Krisztus, és általa és benne az egyház.

Harmadik erény mindkettőjük felosztása szerint a bátorság, mit Cicero „magni elatique animi facta“-inak nevez. Ez mintegy kiválóbb erény, s az emberek rendszeren telibb szájjal dicsérik. Magában véve azonban vajmi kevés az értéke, hacsak az igazsággal nem párosul; mert minél erősebb valaki, annál alkalmasabb arra, hogy a gyengébbet elnyomja; már pedig a gonoszság erény nem lehet.

A lelki erő általában, mondja Cicero, két dologban nyilvánul: a külső dolgok lenézésében s az erkölcsi jó követésében. E két tulajdonság jellemzi a derék embert. Az ilyen embernek az igazság szavára nagy és nehéz dolgokat kell véghez vinnie és semmiféle veszély vagy sorsüldözés alatt leroskadnia nem szabad. A kettő közül az utóbbi foglal magában minden fényt, tekintélyt, hasznot; az előbbi pedig az alapot és okot, mely nagy embereket teremt. A gondolkozásmódban rejlik u. i. az erő, amely a lelket felemeli s a külső dolgokat megvetteti vele. S ez az erő kétféleképpen nyilvánul, t. i. jót csak az erkölcsi dologban látunk s hogy minden veszélytől mentek leszünk. Az előbbi megvetteti velünk a földi dolgokat, az utóbbi pedig a keserűségeket is bölcs mérséklettel szenvedtetni el velünk. Mert nem a testi erőben van a bátorság szerepe, teszi hozzá szt. Ambrús, hanem inkább a lelki erőben. De a legnagyobb bátorság a harag legyőzésében áll; haragját elfojtja, semmi inger nem hat rá, nem zavarja meg a szerencsétlenség, a szerencse pedig elbizakodottá nem teszi. S lehet-e nagyobb szerű dolog, mint a testet a lélek igájába hajtani, hogy mindenben engedelmeskedjék neki. S az egyház mily szépen tanítja a magamérséklésre, a földi javak megvetésére híveit, mikor mondja: „Igitur si consurrexistis cum Christo, quae sursum sunt, quaerite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quae sursum sunt, sapite, non quae

super terram“. (Coloss. III. 1.) S ha már a katonának is tartózkodnia kell minden ügyes-bajos dologtól, hogy teljességgel a fejedelem rendelkezésére állhasson, mennyivel inkább a hit harcosának, hogy meglegyen a lelki egyensúly, melyet semmi külső haszon reménye, sem a szükség félelme meg nem ingathat.

Nem is a jogtalanság elkövetésében van a bátorság, hanem inkább annak elhárításában. Mert aki nem hárítja el másról a veszedelmet, époly bűnben van, mint aki elköveti. Azért tartja helyesnek Cicero a stoikusok definícióját, mely szerint a lelki erő nem más, mint méltányosságért küzdő erény, mert nemhogy maga követne el jogtalanságot, hanem másnak sem engedi meg. Legyünk tehát mentek minden szenvedélytől, kíváncsiságtól, félelemtől, — másrészt bűntől, örömtől, haragtól, hogy meglegyen a lélekben a nyugalom és békeség, melynek állhatatosság és méltóság a következménye, (Cic. I. k. XX. 69.), amilyen volt Krisztus atlétáinak, kik, bár veszély, fáradság, börtön nézett eléjük, nem törtek meg, hanem győztek is úgy, hogy még erősítői lettek a gyengéknek. Ezeket kell követnünk, különösen az egyházi férfiaknak, hogy Krisztus erénye tündököljön bennük, s meghalván a test és vele együtt a lélek, új életre ébredjenek új cselekedetekkel és erkölcsökkel. (Cap. XXXVII. szt. A.)

Minthogy azonban mindenben, amit cselekszünk, nemcsak az jön számításba, ami erkölcsös, hanem, mi lehetséges, azért nagy körültekintéssel kell eljárunk s lelkünket edzenünk. Ezt azonban nem mindenki éri el, mert Cicero szerint nem mindenki bölcs, szt. Ambrús szerint pedig nem mindenki mártír, hogy e nagy lelki erő megadassék neki.

Mily éles ellentét, mily kirívó a céltudatosság rendszabályossága mindkét műben. Cicero egyenesen a politikai élet terére viszi fejtegetéseit, szt. Ambrús pedig az egyházzal tart lépést. Cicero az államnak akar derekas polgárokat nevelni, ez hű harcosokat az egyház számára. Bőven fejtegeti hát Cicero, hogy a lelki erőre nemcsak a háborúban van szükség, hanem a közélet terén is. Viszont szt. Ambrús csak futólag emlegeti a harci dicsőséget s a hit világára tereli a figyelmet. Jól mondja Cicero, hogy a bölcsnek jutalma nem minden ember tulajdona, mert az államférfiak nagyobb izgalmakat állanak ki, mint a nyugalomban lévők; de annál inkább van szükségük lelki nagyságra. Viszont szt. Ambrús a bátorság szerepénél megemlíti ugyan, hogy nem mindenki lehet Krisztus atlétája, de hozzáteszi, hogy gyávaságból azért hitét elhagynia senkinek nem szabad. Ez nagyon nehéznek látszik, de minthogy minden szenvedés a nagyobb szenvedés félelme miatt legyőzhető, azért, ha megfontoljuk az isteni ítélet szigorúságát, bizonyára el fogjuk viselni a nagyobb kínokat is.

Hátra van még az erkölcsi jónak negyedik feltétele, a magamérséklés, melynek tárgyalása teljesen egybevágó a két műben. Ide tartozik általában mindaz, amit illendőnek szoktunk nevezni. Ez az illem pedig az erkölccsel úgy össze van forrva, hogy attól különválasztani nem lehet; mert ami erkölcsös, az illő és viszont; (Cic. I. k. XXVII. 93.) különvenni csak értelmileg lehet, megmagyarázni nem, mint szt. Ambrús mondja.

De ha mégis külön akarjuk venni, úgy azt mondhatnók: „Honestas velut bona valetudo est et quaedam salubritas corporis; decus autem tamquam venustas et pulchritudo”. (Lib. I. cap. XLV.) Amint e kettőt egymástól, úgy az erkölcsöt sem lehet elválasztani az illemtől.

Az illendőség meghatározása általában kétféle: általános az, mely az erkölcsösség minden nyilvánulásaiban megvan, s alárendelt, mely csak az erkölcsiség egyes részeiben nyilvánul. Az erkölcsiséget az élet minden egyes cselekedeteiben megőrzi, ez csak egyes erényekre vonatkozik. Vagy, mint Cicero mondja, illendő az, ami

az ember fenségével összhangzik annyiban, amennyiben az emberi természet a többi élő lényektől elüt. A részleges pedig így hangzik: illendő az, ami a természetünkkel annyiban egyezik, amennyiben a mérséklet és önuralom bizonyos nemes külső alakokkal tűnik fel benne. Az illemet tehát maga a természet szabta meg, mert az adta az állhatatosság, a szemérem, mérséklet, önuralom szerepét, s ugyanő oktat arra is, hogy figyelmetlenek ne legyünk emberbarátaink iránt, mikor már a kötelességek határát értük el. (Cic. I. XXVIII. 98.)

Schweighoffer Tamás.

Kal. Szt. József halála.

Csendes, sötét, magányos kis szobában,
Hová el nem hat a világ zaja,
Szívében búval, arcán fellegekkel
Végharcot vív az Úrnak férfia.
Mellette bús, aggódó társak vannak.
Az ágy fölött a szent Szűz képe áll
Karjában drága Istengyermekevel,
S az agg imája Ő feléje száll:

„Ó Szűz Anyám! Kegyelmes égi Védőm,
Ki megsegítél éltem tengerén,
Hozzád könyörgök, Hozzád száll fohászsom,
Nyújtsd áldott, szent védőkarod felém.
Tekints le rám a fényes égi honból,
Nézd ó Anyám, hogy mennyit szenvedék!
Tebenned bízom és bizvást remélem,
Vigasztalást ad nekem még az ég.

Hisz annyi baj közt, annyi vész hevében
Nyújtád segélyed a múltban nekem,
Engedj remélnem szebb, dicsőbb jövőben,
Bármily sivár és kínos a jelen.
Te látsz csak édes, jó anyám szviembe,
Te láttad ó, hogy mily boldog valék,
Midőn a rendet szervezvé az Úrnak,
Fiadnak és neked szolgálhaték.

Nem tellett kedvem földi élvezetben,
Az ég után sovárgék szüntelen,
S az ég dicső Urának szent malasztja
Uralkodott a szívem s lelkemen.
De boldogságom nem tartott sokáig,
Megírigyellék ellenségeim,
Mert irigyekben nincs hiány sehohsem,
Menj bárhová a földnek térein.

Kik irigylék a szerzet boldogságát,
A földi mennyet, ezt a szent magányt
S miben az árva, elhagyott fiúcskák
Itt részesültek, azt a tudományt,
Mely zsenge szívök ég felé vezette:
A rendre törtek s vést hoztak reá.
Én meggyalázva, rendem összezúzva!
Ó Szűz Anyám az égből nézz alá!

Távoznom kell, a vég immár közelget.
A szívem fáj . . . De nem mondok panaszt!
Csak arra kérlek, nézz le szerzedre,
Támaszd porából új életre azt.
Add, hogy viruljon, új életre kelvén,
És kedves legyen majd az Úr előtt!
Ó Szűz Anyám, én boldogan halok meg,
Ha szent kezében látom a jövőt!”

S csodák csodája! Ím a drága, szent Szűz
Kegyes, szelid mosollyal néz le rá
S a könnyek közt esengő szent Atyához
Ily bátorító hangon szól alá:
„Remélj hű szolgám! Bizzál jobb jövőben,
Én mindenkor mellettem leszek.
A poklok mélye törjön bár reátok
Ismét virulni fog majd szerzed.

Mig szent Fiam s Engem híven követtek,
Nincsen miért kétségbeesnetek.
Vigyázok Én fenn áldólag reátok.
Hű gyermekim, lehet remélnetek.
A szerzet, melynek én vagyok Vezére,
Virulni, élni, boldogulni fog,
Amíg a szívek Érettem dobognak,
S Fiam dicsérik áldó ajkítok.

*Fáradtságodnak nem vesz el gyümölcse.
Nyugodt lehetsz; jó harcot harcolál!
Én hívlek, jöjj Uradnak édenébe,
Az égi Bárány mennyegzőre vár!¹
Így szólt a szent Szűz és szelíd kezével
Aldóan intett szent Atyánk felé,
S ő hitt, remélt és megnyugodva nézett
A szebb, dicsőbb, boldog jövő elé.*

*Arcán boldogság égi pirja látszott,
Nyugodt derű honolt a szívében.
Vidám volt, mint az elfáradt zarándok,
Nagy út után, ki végre megpihen.
Társit megáldván lelke égbe szállott.
Azok búsan csókolták hűlt kezét . . .
Az Úr trónjánál ünnep volt a mennyben,
S egy csillaggal lett gazdagabb az ég.*

Sík Endre.

Mindszenty mint lírikus.

II.

A kép másik fele ritkábban tűnik elő a homályból. Uralkodó hangulata a lelkesedés, a szárnyalás, Mindazonáltal ő is érzi az erkölcsi világ nagy ellentéteit, gyöngeségek meg-megakasztják az ő röptét is. Ember és tökéletlenség elválhatatlanok; és természetes, hogy aki megszokta az örök fényesség világát, annak a szeme annál sötétebbnek látja az árnyékot. Azért a Mindszenty-féle finom lelkeknél természetes egy-egy fájdalmas hang. Mélyen érzi gyengeségét, hibáit, bűneit. Valami nagyobb lelki vihart is átélhetett; hogy mi volt ez, azt még megírásra váró tudományos életrajza lesz hivatva kideríteni. Ez oly nagy hatást gyakorol rá, oly élenken érzi bűnös voltát, hogy úgy érzi, mintha a templom rá akarna szakadni. (*Új Ágoston.*) Mikor *Nagypénteken* édes szeretettel csókolja a keresztet, megborrad enmagától s felriadva rohan el.

S futok, futok, merre látok;
Mert egy szó zúg, mint az átok:
Bűnös! a gyilkos te vagy! (*Nagypénteken.*)

De ezek csak futó pillanatok. Csakhamar elröppennek, és újra előtűnik az igazi Mindszenty. Maga is mondja, hogy mindig egy ellentét volt, vészbe csalta olykor elméje, ámde szíve önfeledten mindig a menyekről dallt. (*Mindig . . .*) A bizalom az Úrban nem hagyja el. Legremekebben fejezi ezt ki „Igére vár a nép” c. költeményében. A próféták székében áll és nem tud szólni; most érzi gyarlóságát szívének, ajkának, melyekkel annyiszor meghazudtolta Istenét.

Le, le e helyről! vagy mégsem . . . hiszen
Te vagy, Szentlélek, úr szívem felett,
Ha kő, lehelj rá, és megrepedez,
Ha gyöngé nád, még buzogány lehet;
Csak te segélj — és én szólni fogok,
Hogy magam is üdvözülök belé;
— Hisz Dávid is nagy bűnös volt, midőn
Leggyönyörűbb zsoltárait veré! (*Igére vár a nép.*)

Csalódott másokban is. Édes anyja meghalt, barátai elhagyták, reményei füstbe mentek. Nem lehet csodálkozni, ha olykor erőt vett rajta a bánat is. „Fekete fecskének vagyok én barátja” énekli. Az erdőbe menekül s egy-egy csüggetegbebb percében még azt is el akarja feledni, hogy ember. Ez a keserű hangulat metsző gúnynyal egyesülve adott létet a *Geológiai dalok*, *Szikrák*,

Télben, Ha tudtam volna c. költeményeknek. De hogy ezt nem egészen úgy kell érteni, mint ahogyan a hangulat perce megnagyította, mutatja ez utóbbi fölé tett megjegyzése: „*Fele igaz, fele nem.*” Bánatában azonban még sem tudja megtagadni alapjellemét. Szomorúságát barátjának és mesterének, Szemerének, „a költők apjának” panaszolja el. Dacoljon-e velük, kiket szeretett, és most gyűlölik? Nem! A dac fáj neki véghetetlen; inkább levágja jobbját, ha nem ölelhet vele,

De szűm repedne széjjel,
Ha őket bántanám,
Kiket forrón szerettem . . .
Vigasztalj ősz apám! (*A költők apjához.*)

A méltánylás hiánya, a mellőzés, fáj neki, de azért ez sem csüggeszti el. Ügyének szentsége lelkesíti. Büszkén írja egyik levelében, hogy mikor kétszáz millióhoz szól az ember, nem igen szokta kérdezni, megengedi-e Erdélyi János? ¹

E — természetesen csak nagyon töredékes — néhány gondolatból előtűnik Mindszenty költői egyénisége, ez a mindig csapongó, mindig szárnyaló, mindig lángoló, de mindenkor szeretetreméltó egyéniség. Most már rövidesen megfelelhetünk a másik két kérdésre is.

Mit kapott Mindszenty a megelőző vallásos lírától? Átvette annak legjellemzőbb tulajdonságát: a vallásosság és hazafiság egybeforrását. Dicsőséges öröksége volt ez a magyar vallásos lírának Vásárhelyi András Cantilénájától Tárkányiig. Erre is Mindszenty tette rá a koronát. Előtte jobbára a magyar szentekhez és az ország Nagyszonyához intézett énekekben nyilatkozott meg ez az egyesülés. Mindszenty hívatott folytatója ennek is, de még egy lépéssel tovább megy. Nála egészen összeforr ez a két eszme és még a közömbös tárgyakból is ki tudja váltani. Jellemzi már első kötetének említett jellege is. *Az egri várban* így kiált fel:

Ide illik a szent kereszt,
Ide illik a kápolna;
Igy szép a hit s honszerem,
Egymás keblére hajolva.

S a haza ajkára adva ki is mondja az elvet:

A Krisztus-eszme világot ölel,
Egész világra vet fényt a magas nap;
De a világon első a haza.

¹ I. h.

Hazafias költeményei között különösen szépek a korra nézve Aranyánál és Tompánál is annyira jellemző hazafias allegóriák, mint *Mcnasseh, a rabkirály keserve*, *Pogány magyarok napvárása*, *Tavaszcárók*. De egyenesen páratlan erejű a szinte apokalypsisszerű *Visio*, melyet 1861. írt s melyben már érezve a közelgő változást, bizalommal kiáltja:

Emeld fel fődet, drága szent igazság,

A te váltásod már közel vagy.

(*Visio*)

Sokkal több ennél az, amit Mindszenty adott az utána következő vallásos költészetnek. Az addigi vallásos lírát talán helyesebben nevezhetnők templomi lírának. Ez a költészet — nem értve ide a népköltészet vallásos termékeit — elenyésző kivétellel még a középkori vallásosság gondolatvilágában mozog, egészen általános, alig más, mint hitigazságok vagy imádságok versben. Egy szent Ambrús, egy Aquinói szent Tamás tudtak e nemben remekműveket alkotni, de az utánpótlók bizony nagyrészt elmaradtak mögöttük. Mindszenty a maga hatalmas költői szellemével megérezte, hogy ha a vallásos költészet meg akarja tartani létjogosultságát az irodalomban, akkor új hangot, új szellemet, új, gazdagabb gondolatkört kell belevinni. És véghez is vitte a messzeható reformot, belevitte azt a kettőt, aminek híjával volt: az egyéniséget és a korszerűséget. Kivetkőztette abból az általánosságból, amelyben eddig mozgott; az ő vallásos költészetében nem az zeng, ami egy imádkozó tömeg gondolataiból közös, hanem mindig és mindenben az ő egyénisége, az ő gondolatai, az ő érzelmei. Hiszen ha valami alkalmas önálló, erős egyéniség kifejtésére, a kereszténység az. És Mindszenty fölismerte ezt a nagy erőt, fölismerte ennek nagy jelentőségét a lírában és föl is használta. Ez aztán fölfrissítette a vallásos lírát és szint, életet, erőt vitt bele. És megértette, hogy mit kíván a kor, megértette, hogy mi a költő hivatása. „Addig — írja — volt egy pár hymnus, vagy legenda, de még az avatottak is azt hitték, hogy a vallás érzelmei csak a templomban szólhatnak meg. Hogy az élet bármely mozzanatát vallásos ihlettel lehet megdallani; hogy magába az életbe kell bevinni az onnét kiüldözött hitérzelmeket, s így az életet mintegy összerokonítani s megszentelni a vallás által, sőt a hazafiság dicső színeit is a vallás spectrumában szemlélni; ilyen lyra nem volt s én erre példányképet magam előtt nem találtam Sikerült-e . . . oly magaslatra vergődnöm, hogy a küzdő egyház szavamat hallja, ítéljek meg mások; de biztos vagyok, hogy e harcszózataimban a kor üterére tapintottam, s eltaláltam a kellő jelszót.“¹ Az életre hatni, a kor mozgalmába nyúlni, szóval, mint ő mondja, a kor üterére tapintani, ez a lírai költő feladata. És ez a másik életbevágó újítás, mellyel Mindszenty kivívta magának vallásos líránk terén a korszakalkotás dicsőségét.

¹ I. h.

* * *

Ez a nagyon vázlatos fejtegetés is kellő világításba helyezi azon kifogásokat, melyeket Váczy János hoz föl Mindszenty ellen a Philologiai Közlöny XX. évf. 167. lapján, egy Mindszentyről szóló programmértékezés bírálatában.

Fölhossa ellene, hogy „nem ismer tőle költeményt, mely a kath. valláshoz való ragaszkodását valami különösebben kifejezné, vagy a hívő léleknek Istenhez való fölemelkedését igazi áhitattal zengené, vagy az önmagára hagyatott szív háborgásának valami jellemzetes hangot adna.“ Hogy Váczy nem ismer ilyet, az meglehet, de az is bizonyos, hogy akkor tizenöt egymásután következő lapot nem olvasott el Mindszenty költeményeiből. Egyébként, ha csak a legszembetűnőbbeket hozzuk is föl, rámutathatunk az elsőre nézve *A szentek unokáihoz*, *A kat. egyház*, *Diadalének*, *Üdv az egyháznak*, *Üdvözlét IX. Piushoz*, *A Péterfillérek*, *A király széke*, *Álom ez csak . . .*, *A ker. családanyákhoz*, *IX. Pius aranyáldozatára*, — a másodikra nézve *Krisztus föllámadása napján*, *A Szentlélekhez*, *Jézus mennybemenetelére*, *Magányomból*, *Jézus a szabadság*, 1877., *Nyugodjatok meg*, — a harmadikra *Új Ágoston*, *Igére vár a nép*, *Nagyapénteken*, *Nagybőjti zsoltár*, stb. című költeményeire.

Fölhossa továbbá Váczy, hogy Mindszentynek „egy éneke sem zeng egyházainkban, mint pl. Faluditól.“ Ez még ha úgy volna is, érthető volna az előbbiekből; mivel azonban Faludi egyetlen dalával szemben Mindszentytől csak legelterjedtebb énekeskönyvünk, a Zsaskovszky-féle is nyolcat fölvevett (*Istentől megáldott égi Szűz ara! Nézz mi ránk oh jó anyánk! Oh én legszebb reményem! Szereltek szép szűz Mária! Tisztaságnak királynéja! Üdvözlégy dicső alázat, Dicsérjük az Istent nagy szentjében, Kihez az örök szó titka . . .*) — ez a kifogás sem mutatkozik alaposnak.

Annak megcáfолása, hogy Mindszenty „nem emelkedik felül a középszerűségen“ — a fentebbiek után fölöslegesnek látszik.

Hogy „hiányzik nála a külső és belső összhang“, és hogy „sok a mesterkéeltség“ — az meglehet, de csak némely költeményében. Hogy pedig Váczy mindegyikben sokat talál, azt is könnyű megmagyarázni. Váczy u. i. csak a Koncz-féle — nem épen legszerencsésebb — idézetekre építi megjegyzéseit, ami körülbelül olyanféle, mintha valaki ezen egyetlen cikke után mondana kritikát Váczy János lelkiismeretessége fölött.

Hagyjuk azonban a felületesség szembántó igazságtalanságait, s a tudatlanság és az előítélet hallgatásával vagy alaptalan elítélésével szemben legalább mi becsüljük meg vallásos líránk egyetlen igazi nagyságát. Nagy költő és nagy egyéniség: kétszeresen megérdemli.

Sik Sándor.

A Szentírás főbb neveléstani elvei.

II.

Munkálkodásunk sikere érdekében tisztában kell azzal lennünk, hogy miből is áll a nevelés alanya, az ember? A Szentírás szavai szerint: „Alkotta tehát az Úr Isten embert a föld agyagából és orcájára lehellé az élet lehelletét, s így lőn az ember élőlényé”. (Gen. 2, 7.) Kitűnik tehát, hogy ápolni, nevelni kell testét, lelkét, mert csak ezáltal teljesíthetjük Isten ama parancsát: „Szeresd a te Uradat Istenedet teljes szivedből és teljes lelkedből teljes elmédből és teljes erődből”. (Márk. 12, 30)

Testére vigyáznunk kell, mert a test egészsége lényeges része földi boldogságunknak. Ennek gondozása az élet és az egészség fenntartásában áll. „Első az ember életében a víz és kenyér, s a meztelenséget befödő ruházat és ház.” (Sir. 29, 28.) Ezen kötelességünk a legérthetőbb, a legtermészetesebb, mert szinte csodálkozva kérde az Üdvözítő: „Avagy kicsoda közöleték az az ember, kitől ha kenyeret kér a fia, vajjon követ nyújt-e neki”? (Máté 7, 9.) Egészségben kell tartani. „Mert nincs gazdagság a testi egészség gazdagsága fölött.” (Sir. 30, 16.) Erősíteni, edzeni kell: „Jobb az egészséges test bármi nagy gazdagságnál.” (Sir. 30, 15.) Szoktassuk már jó korán munkára, takarékosagra, mert írva vagyon: „Mivel kezeid munkájából eszel, boldog vagy, és jól lesz dolgod”. (122. zs. 2.) Az Üdvözítő tanítványaihoz fordulva így szól: „Szedjétek fel, ami morzsalékok megmaradtak, hogy el ne vesszenek”. (Ján. 6, 12.)

Ami lelkének kiművelését illeti, megjegyzendő, hogy ez ép olyan fontos, mint a testi nevelés. Legelőbb is a szükséges ismeretekre kell megtanítani. Idejében kell megkezdeni az oktatást. Olvassuk a figyelmeztetést: „Fiam, ifjúságodtól fogva vedd be a tudományt és megőszülésig bölcseséget találsz”. (Sir. 6, 28.) Serkentsük szorgalmas tanulásra, mert: „A serénység után bölcsesség következik”. (Préd. 10, 10.) Legelőbb pedig Isten félelmére. „Jobb — ugyanis — azon ember, kinél kevesebb a bölcsesség és fogyatkozott az értelmesség, de istenfélő, mint ki bővelkedik értelemmel és áthágja a Fölséges törvényeit”. (Sir. 10, 21.)

Hogy pedig ismereteit célszerűen használhassa, szükséges a cselekvés előtti megfontolásra való szoktatás. Akárhány esetben kimutatható, hogy minden szerencsétlenségünk a hirtelen, meggondolatlan cselekvésünkből származik. Azért int bennünket Jézus Sirák fia: „Fiam! meggondolás nélkül semmit ne cselekedjél”. (Sir. 32, 24.) „Meggondolás nélkül semmi fontosat ne cselekedjél”. (Sir. 33, 30.) Annakokért az Üdvözítő a cselekvés előtti megfontolást mint szükségszerű követelményt állítja fel. Olvashatjuk szt. Lukácsnál: „Kicsoda az közöleték, ki tornyot akarván építeni, először leülven, nem számlálja fel a szükséges költségeket, ha van-e tehetsége azt bevégezni, nehogy, miután alapot vetett és be nem végezheti, mindnyájan, akik látják, csúfolni kezdjék őt”. (Luk. 14, 28. 29.)

A szív nemesítését sem szabad figyelmen kívül hagyni, mert abból jó ugyan minden jó, de egyszersmind minden rossz is. Azért: „Minden őrizettel óvjad szívedet, mert az élet abból származik”. (Péld. 4, 23.) Ügyeljünk

lelkiismeretesen arra, hogy az ifjú szíve vidámságát megőrizze, mert a „Szív vidámsága élete az embernek és elfogyhatatlan szent kincse; az örövendezés meghosszabbítja az ember életét”. (Sir. 30, 33.)

Ne feledjük el azonban a keresztény nevelés egyetlen legfontosabb célját, az örök boldogságot megmutatni. Meg kell a tanulóval értetni, hogy mi e földön csak jövények vagyunk, s minden más mellett csak „Egy a szükséges”. (Luk. 10, 42.) Teljes tudatára kell ébreszteni annak, hogy: „Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri és lelkének kárát vallja”? (Márk. 8, 36.) Üdvös tehát a nevelésben alapelvül választani az Úr ama szavait: „Keressétek azért először az Isten országát és az ő igazságát s ezek mind hozzáadtnak nektek”. (Máté 6, 33.) Láthatjuk ezekből, hogy a nevelés munkája ilyen feladatok mellett a legfelelősségteljesebb hivatás, mert: „Ki övéire és főképp háznépére gondot nem visel, a hitet megtagadta és a hitetlennél alábbvaló”. (Tim. I. 5, 8.) Azért tehát megemlékezve szt. Jakab apostol eme szavairól: „Atyámiai! ne akarjatok olyan sokan tanítók lenni, tudván, hogy annál nagyobb ítéletet vesztek magatokra”, (Jak. 3, 1.) a nevelői hivatást nem szabad könnyedén venni.

Azonban minden ilyes gondoskodás mellett az ifjú nagyon is hajlandó a rosszra, minek következtében a felügyelet fontos, elvitázhatatlan kérdése lép előtérbe. Az erkölcsi veszélyek, amelyekkel az életben találkozunk, oly nagyok, hogy szükségünk van felügyeletre, vigyázatra, mert: „Hasonlóvá lett mennyeknek országa azon emberhez, ki jó magot vetett földébe. Mikor pedig aludtak az emberek, eljőve az ő ellensége és fölül konkolyt vete a búza közé és elméne”. (Máté 13, 24. 25.) Jézus is gyakran imádkozott mennyei Atyjához tanítványaiért ily szavakkal: „Nem kérem, hogy vedd el őket e világból, hanem, hogy óvd meg őket a gonosztól”. (Ján. 17, 15.)

Az erkölcsi eltévelyedéstől való megóvásra a Szentírás a munkát, a teljes elfoglaltságot ajánlja. „Küldd őt munkára, hogy ne hivalkodjék”, (Sir. 33, 28.) „mert sok gonoszra tanít a henyélés”. (Sir. 33, 29.)

Aggodalmas gondossággal kell a társaságot, a környezetet is kiválasztani úgy magunk, mint a nevelésünkre bízott ifjúság részére. Maga szt. Pál is figyelmeztet ennek a fontosságára, midőn a Thessalonikaiakhoz írt második levelében ezeket mondja: „Meghagyjuk pedig nektek, atyámiai! a mi Urunk Jézus Krisztus nevében, hogy vonúljatok vissza minden oly atyafitól, ki rendetlenül jár és nem azon hagyomány szerint, melyet tőlünk vettek”. (Tess. II. 3, 6.)

A gonosz beszédet is, mely a poklok felé egyengeti útunkat, szorgalmasan kell, hogy úgy mi, mint a tanuló kerülje. „Megvesztegetik a jó erkölcsöt a gonosz beszédek”. (Kor. I. 15, 33.) Különösen ott jelentkezik ennek szükségessége, ahol az ifjak együtt élnek. Írva vagyon szt. Pálnál: „Nem tudjátok-e, hogy egy kevés kovász az egész tésztát erjedésbe hozza”? (Kor. I. 5, 6.) De önmagunkra is a legteljesebb mértékben kell alkalmaznunk. „Őrizd tehát magadat és lelkedet szorgalmasan”. (Deut. 4, 9.)

Ami a jutalmazást és a jó útra való térítést illeti, alaptételnek fogadhatjuk el az Írás amaz intését: „Ne dicsérd a férfit szépségeért, és ne vesd meg az embert külsejeért“ (Sir. 11, 2.). Vagy pedig ismét: „Ha jót cselekszel, tudjad, kivel cselekszed“ (Sir. 12, 1.). Magának a jutalomnak értékesnek kell lenni, s figyelembe kell vennünk azt is, hogy az másokat a jóra serkentsen, s a bűntől eltereljen. Erős eszközünk erre a nyilvános megdicséres is, mely módot az Üdvözítő is alkalmazta, midőn a százados hitéről így nyilatkozott: „Bizony mondom nektek: Még Izraelben sem találtam ennyi hitet“ (Luk. 7, 9.).

A vétkes, hibás gyermeket a neki megfelelő módon kell a jó útra téríteni. Ez kötelessége a nevelésnek, mert olvashatjuk a Királyok I. könyvében: „Mivel tudja vala, hogy fiai rosszul cselekszenek és nem feddé meg őket, azért megesküdött az Isten, hogy az ő háza gonzságát nem engesztelik ki áldozatok és ajándékok mindörökre“ (Kir. I. 3, 13. 14.).

Kell tehát büntetni akkor, amidőn arra szükség van. Célja pedig a gyermek javítása, jó útra való térítése. „Minden fenyíték most ugyan nem látszik öröme szolgálni, hanem szomorúságra; azután pedig az igazság megnyugtató gyümölcset adja meg az általa gyakorlottaknak“ (Zsid. 12, 11.).

Ha pedig el akarjuk érni azt, hogy a tanulónak a megfeddése valóban eredményes legyen, úgy kell eljárunk, hogy előbb figyelmeztessük. Szt. Lukács így nyilatkozik: „A szolga, aki pedig nem tudta és büntetésre méltót cselekedett, kevésbbé bűnhődik“ (Luk. 12, 48.). A Mester pedig tanítványait így figyelmezteti: „Ti tehát vigyázzatok; ime eleve megmondottam nektek mindeneke“ (Márk. 13, 23.).

Nem szabad tehát addig büntetni, amíg ki nem derült teljes bizonyossággal a vétkeesség. Mily fenséges lelki nyugalommal kérdezhetette Jézus az őt arcul csapó poroszlót: „Ha rosszul szólottam, bizonyítsd be a rosszat, ha pedig jól, miért versz engem“ (Ján. 18, 23.). Előbb tehát a vétkeességet kell megállapítani. „Mielőtt nem tudakozódol, senkit ne rójj meg“ (Sir. 11, 7.).

Kisebb, meggondolatlanságból származó hibákért csak enyhébb büntetést kell alkalmaznunk. „Atyámfiai! ha az ember bűnre ragadtatik is, ti, kik lelkiek vagytok, az olyat oktassátok a szelidség lelkével“ (Gal. 6, 1.).

Ha azonban valamelyes erkölcsi vétség forog szóban, úgy akkor teljes szigorúsággal kell eljárni, még pedig ami a legfőbb, személyválogatás nélkül. „Miután kérdést tettél, dorgálj igazság szerint“ (Sir. 11, 7.). „Semmi különbség ne legyen a személyekben, úgy hallgassátok meg a kicsinyt, mint a nagyot; és senki személyére ne tekintetek, mert Isten ítélete az“ (Deut. 1, 17.).

Lényeges, hogy a büntetés mindig arányban álljon az elkövetett vétkekkel. Ha ezt a mértéket megtartjuk, akkor az így felfogott büntetés valóban a bűnös megjavulására fog vezetni. Nem szabad a büntetéssel a vétkes tanulónak a kedvét szegni. Erre vonatkozólag mondja oly szépen Jób: „Az Isten sebesít és orvosol, megver, és az Ő kezei gyógyítanak“ (Jób 5, 18.). Az isteni Mester is sokszor megdorgálta tanítványait, de magától soha sem taszította el. A bűnös Pétert is visszafogadta magá-

hoz, midőn „megfordulván az Úr Péterre tekintte. És megemlékezék Péter az Úr ígéről, amint mondotta vala: hogy mielőtt a kakas szól, háromszor tagadsz meg engem. És kimenvén Péter keservesen síra“ (Luk. 22, 61. 62.).

Fokozatosnak kell lenni, vagyis csak azon esetben kell a szigorúakat alkalmazni, ha az enyhébbek haszontalannak bizonyultak. „És azokat, kik eltévelyednek lassankint dorgáld“ (Bölcs. 12, 2.).

Kora ifjúságtól kezdve kell gyakorolni ezen eljárást. „Hajlítsd meg nyakát ifjúságában és egyenged oldalait, míg gyermek, netán megátalkodván, ne higgyen neked“ (Sir. 30, 12.).

A büntetés további célja még a vétkes megjavításán kívül másoknak elrettentése a bűntől. Erre igen célszerű a nyilvános megfeddés és büntetés. Követte ezt az eljárást az Üdvözítő is, midőn Pétert dorgálta. „Megfordulván és tanítványira nézván megdorgálá Pétert; mondván: Hátra tőlem ellenkező“ (Márk. 8, 33.).

A nevelés nem kevésbbé fontos tényezője még a nevelő tekintélye és a jó példaadás. Tekintély nélkül nevelés épűgy nem lehetséges, mint tisztelet és engedelmesség nélkül. A köteles tisztelet megadására szt. Pál így figyelmeztet: „Kérünk pedig titeket, atyámfiai!, hogy elismeréssel legyetek azok iránt, kik ti köztetek munkálkodnak és előjáróitok az Úrban és intenek titeket“ (Thessz. I. 5, 12.).

A jó nevelőnek a tekintélyt a jó példaadással kell egyesíteni, mert a jó példa különösen nagy hatással van a hajlékony gyermeki lélekre. „Fiáról ismertetik meg a férfit“ (Sir. 11, 30.).

A legnagyobb mértékben kell tehát a nevelőnek a rossz példaadástól óvakodni. „Aki pedig megbotráncoztat egyet e kisdedek közül, kik én bennem hisznek, jobb annak, hogy malomkő köttessék nyakába és a tenger mélységébe meríttessék“ (Máté. 18, 6.).

A jó példaadás ellenben a nevelő legszigorúbb kötelessége. „Jóra törekedjete nemcsak Isten előtt, hanem minden ember előtt is“ (Rom. 12, 17.).

Az Üdvözítő pedig így buzdítja tanítványait: „Példát adtam nektek, hogy amint én cselekedtem veletek, ti is úgy cselekedjete“ (Ján. 13, 15.).

Az ily módon felfogott és teljesített nevelő kötelesség legszebb s legtermészetesebb jutalma az Isten áldása, amely megnyilvánul a nevelő oly valóban boldog életében. „Isten áldása az igaznak jutalmazására siet, és rövid óra alatt is gyümölcsöző előmenetele“ (Sir. 11, 24.). Ellenben: „A haszontalan szolgát vessétek a külső sötétségre“ (Máté 25, 30.).

Ime nagy vonásokban ezek a nevelés alapelvei, melyek egyedül mutatják meg az ember végcélját és az annak elérésére szolgáló eszközöket. Boldognak nevezhetjük azokat, kik ilyen nevelésben részesültek, mely nevelés szem előtt tartja azon elveket, „melyeket megcselekedvén az ember, él azok által“ (Ezek. 20, 11.). Méltók az ily nevelők úgy a földi mint a legnagyobb égi jutalomra, melyet el is nyernek, mert egyedül ők azok, akik, tündökölni fognak mint a csillagok örökkön örökké (Dán. 12, 3.).

Morvay Ferenc.

Piaristica.

Piarista akadémikus-jelöltek 1848-ig. A M. T. Akadémiának csaknem állandóan volt egy-két piarista tagja, a kik bizony — mint az alábbiakból kitűnik — nem minden választási küzdelem nélkül jutottak be a halhatatlanok közé, esetleg maradtak kint az Akadémia kapuja előtt.

Tagjai között első volt Simai Kristóf, a kit Révai már 1790-ben jelölt akadémiai tagnak, s kit az Akadémia II. nagygyűlése (1832) előtt választott levelező tagjává. Neve a tagok névsorában így fordul elő: „Simai Kristóf piarista, a selmeczi gymnasium igazgatója és a provincia dékánja.“ Simai ekkor már 90 éves volt, de mégis útra kelt Selmeczről, hogy személyesen köszönje meg az Akadémiának, hogy tagjául választotta. Az Akadémia nagy tisztelettel fogadta őt. Mint évkönyvei (1832) írják: „Aug. 28. és 29-dikén részvétellel nézte az ülés tagjai között P. Simai Kristófot 90-ik évében. Külön volt számára téve karszék az elől ülő úr balja felől. A ő „Igazházi“ c. vígjátékával nyitotta meg az első magyar színjátszó társaság mutatványait 1790-ben október 25-én. „Lelke nyelvén lebeg elszállásra, mondá a tisztes ősz, de jött Selmeczről, láthatni régvárt intézetét nemzetének.“

E kitüntető fogadást Simai nem sokkal élte túl, mert már a következő évben (1833) júl. 14. rövid szenvedés után meghalt.

Halála után két piaristát is jelölnek tagul: Grosszer János piarista provinciálist; ajánlta pedig Horvát Endre a következő okok alapján: „Mivel I. Vagyon nyomtatásban kieresztett munkája, úgymint Cicero és C. Plinius secundus válogatott levelei fordítva, a' tanuló ifjúság számára. 2. A' tanító Intézet az országban nagy kiterjedésű, sok haszonnal jár, mint általán fogva tudva vagyon, az ifjúság általa már eddig is fölgerjesztetett, a' tanítók a' fiatalság magyarosításában szemlátomást előhaladtak, s valóban 3 esztendő alatt óriási lépések mutatkoznak alatta. 3. Simai Kristóf kihaltával ez a' nagyhasznú tanító intézet, magy. tud. társaság tagjának híjával vagyon.“ Maga Kisfaludy Sándor is ajánlja Grosszert, hozzácsatlakozik Jankovich Miklós is, a ki ezenfelül még „Jalossics N. N. Kegy. Ord. Rende. Profess“(-ort) is a megválasztásra érdemesek közé sorolja. 1833. nov. 15-én volt a választás, a mikor sem Grosszer, sem Jalossics nem kapta meg a szótöbbséget, s így egyik sem jutott be az akadémia halhatatlanai közé.

Szerencsésebb volt náluk Horváth Cirill, a kit „úgymint a' Tyrus' szerzője már-is jeles érdemet szerzvéen“, Geörcs Illés ajánl levelező-tagnak 1834-ben. Nov. 8-án volt a választás, a mikor 26 szavazatból 13-at kapott s így levelező-tagja lett az akadémiának. 1836-ban már rendes tagságra ajánlja őt Czech János, Jankovich Miklós, Kállay Ferenc, Nyiry István és Sztrokay Antal a filozófiai osztályba Sárvári Pállal együtt, mint „kik e tudományt rész szerint tanítják most is, rész szerint philosophiai könyveikről régen esmeretesek.“ A szept. 10. választás 18 szavazattal meg is hozta neki a rendes tagságot.

Az 1840. tagajánlások között Széchy Ágoston neve fordul elő, kit „nyelvtudományi jártassága s kiadott Grammaticája miatt levelező tagnak“ ajánl Horváth Cirill,

Kállai Ferenc és W. Jankovich Miklós. Ugyancsak őt, a „k. iskolabeli szerzetest, egykor a' Therezianumban sok évekig oktatót és nyelvészeti munkáiról ismeretes agg férfiút, s buzgó hazafit, levelező tagnak ajánlja Jerney János, W. Jankovich Miklós, Stettner György, Luczenbacher, Kossovich, Vörösmarty, Vásárhelyi, Péczely József, Vállas, Döbrentei Gábor“. Mellette feltűnik újból „Jalossits András“, kit mint „pesti gymnasiumbeli piarista professort, alulírt levelező taggá ajánlja, ezen okokból:

Az „Urania című zsebkönyvben“ s „Hasznos Multságokban“ levő versei a' nemzeti nyelvhez forró buzgalmát, versírásban élénkségét mutatják, s oly hazafiúi érzésű férfi tehát, kinek tanítói vezetése alatt mind újabb sarjadék ifjúság fordul meg, és tőle buzdulatot kap a' kívánt ügy melletti védelemre, figyelmet érdemel.

A' Közhasznú Esmeretek Tárában tőle áll: Horányi és Koppy cikkekelyek bizonyítják, életírásokhoz kellő prózai előadásának tisztaságát.

Pesten lakván, mint poezis tanítója, a' tudományához tartozó kéziratokról, a' Társaság kívánságára, vélemények adása végett könyvnyel (!) felszólítható.

Ezen tagjában is figyelmet érezvén maga iránt a' T. T. kegyes iskola rende, megismerését leli a' nemzeti nyelv iránt mutatott gondjának, mely kötelessége is ugyan, de az azt véghez vitelt, édesíti buzdítja a' köz helyben hagyás“. Ajánlja pedig Döbrentei, Gebhardt, Nagy, W. id. Jankovich, Horvát C., Szilasy, Bitnicz, Dr. Horvát J. és Jerney. Mindez azonban hiábavaló volt. A szept. 5. tartott szavazásnál ugyanis Széchy Á. került ki győztesen az urnából 34 szavazattal, míg Jallosich mind a három választásnál fokozatos kisebbségben (11-3-1) maradt.

1843-ban újból két piarista szerepel a tagajánló lajstromon: Hutter Antal és Nagy Márton.

„Huttér Antal urat, a' szegedi liceumban a hittudomány, magyar nyelv és literatura tanítóját, „Vezérelvek a magyar szépirodalomban“ című munkának, a „Szemlélő 1836 és több füzetében a „Valóságáról“, „Külső belső világról“, „Természetről“, „Földrengés jelenségeiről“, s más több megjelent értekezések szerzőjét; a nemzeti nyelvnek a magyar ajkú ifjakközti buzgó gyarapítóját levelező tagnak ajánlja október 3-k 1843 Kiss Károly, Jerney János, Nagy János, Dr. Horvát József.“

Nagy Mártonról pedig ezt olvassuk:

„Nagy Márton, a' bölcselkedés Doctorát, a' Cs. s Királyi Terez. lovagintézetben volt magyar nevelőt, most pedig a' pesti Gymnasiumban Professort, több jeles kiadott munkáknak u. m. a) az Erény ösvényének 1 kötetben, — b) Az ifjúságot képző ismeretek tárának 4 kötetben, — c) a' Szavalónak szerzőjét; kinek már kéziratban van: Deak nyelvtan 1, és 2-ik rész, Szónoklati szabályok s. a. t. — levelező tagnak ajánlja Gebhardt Ferenc, Vállas, Horváth, Jerney János, Czuczor Gergely, Győry Sándor, Bugát, Frivaldszky, Dr. Horváth József, Fáy András, Vásárhelyi, Nagy János, Sztrokay Antal, Kállay, Döbrentei Gábor, Kiss Károly, Zsoldos Ignác, Péczely“. Összesen 18. Ennek dacára az okt. 7. megejtett választás mindkét jelöltre balul ütött ki, mivel azok sem szavaztak rájuk,

akik ajánlották. Így történhetett, hogy Hutter az első szavazáson kapott 1 szavazatot s a többinél szóba sem jött, Nagyra is csak 12-en szavaztak az első választásnál, de ezek is a másodiknál 10-re, a harmadiknál pedig 8-ra fogytak le. Szavaztak pedig összesen 32-en.

Később még mindkettőnek neve előfordul az akadémiai tagokul ajánlottak sorában, azonban mindkettőt megelőzte a levelező tagságban Purgstaller, akit mint „académiai oktatót, a philosophiai tudományok kézikönyvének lelkes kiadóját” Szontagh Gusztáv, Bajza József, Bugát, Gebhardt, Schedel Ferenc, Kiss Károly, Vállas, Nagy János és Fogarasi ajánlatára az 1844. dec. 24. tartott választó gyűlés 24 szavazat közül 20 szóval megválasztott levelező tagnak.

Ugyanezen alkalommal ajánlotta újból levelező tagnak Bugát, Luczenbacher, Vörösmarty Mihály, Frivaldszky, Kiss Károly, Nagy János, Kubinyi Ágoston, Győry Sándor, Szontagh Gusztáv, Gebhardt, Döbrentei Gábor, Sztrokay Antal és Vállas „Tisztelendő Nagy Márton urat a tatai gymnasium igazgatóját, következő kiadott műveiért: 1. az erény ösvényei, 1 kötet; — 2. ifjúságot képző ismeretek tára, 4 kötet; — 3. magyar szavató, 1 kötet (a 2-ik kötet sajtó alatt); — 4. alkalmi versezetek, 1 kötet.

Ezekén kívül — mondja az ajánlat — a bécsi thesianumban több évekig magyar nyelv tanítója lévén, jelenben pedig mint a tatai convictusnak rectora számos nemcsak honi, hanem külföldi nagyobb származású növendékeket a magyar nyelvben oktatóván, ez úton is terjesztette nemzetiségünket.

Mindezen szép ajánlás dacára csak épen hogy bejuthatott a magyar halhatatlanok sorába második szavazásra nyervén a 24. szavazatból 12-t.

Hutter neve 1845-ben kerül fel újra, amikor Fáy András tisz. tag, id. Schedius Lajos t. t., Czuczor Gergely r. t. és Nagy János r. t. hozta javaslatba megválasztását, mint olyanét, „kit a tudományos gyűjteményben kiadott versein, 's értekezésein kívül a' tőle megjelent „Vezérelve a' magyar irodalomban“, 's kéziratos levő „Kézikönyve a' magyar irodalomnak a' philosophiai ifjúság számára“ ajánlanak“. Az ajánlás azonban most sem járt sikerrel, s Hutter ettől kezdve nincs az ajánlottak között.

Az 1846. évi tagválasztó jegyzőkönyv említi Hanák Jánost, a kiváló természettudóst, mint levelező tagot. Közelebbről azonban ajánlásáról nincs tudomásunk, mivel a természettudományi osztály ez évi ajánló levele az akadémia iratai között nincs meg.

1847-ben „Rendes tagságra Purgstaller Józsefet e második kiadásban is megjelent munkájáért: A bölcsészet elemei, 1843.“ ajánlja a bölcséleti osztály nevében Döbrentei Gábor, Szilasy János, Szontagh Gusztáv és Kállay Ferenc. A választó gyűlés 20 szavazattal 7 ellen ajánlotta is rendes tagul az igazgató-tanácsnak, mely az 1853. évi jegyzőkönyv szerint őt ki is nevezte.

Rosszabbul járt „Schirckhuber Móríc, a' természet-tanára Vácon“, akiről ámbár azt mondták az ajánlók, hogy „nemcsak mint az illető természettani múzeum rendezője, de úgy is mint jeles oktató méltányolást érdemel“, mégis 10 szóval 14 ellen kisebbségben maradt. Vele bezárul a piarista akadémikus jelöltek sora a szabadságharc előtt. (Akad. Ért. 1906. okt.—nov. f.)

Megbízás. A budapesti tud. egyetemen az 1907/8. tanévtől kezdve a bevallottan keresztény irányú nevelés-tan is helyet kapott. Beállításának főképen az a célja, hogy a theologusok megszerezhessék maguknak azt a képzettséget, mely szükséges ahhoz, hogy lelkipásztori hivatásuk gyakorlásában a kicsinyek tanításánál a nevelés-tan szabályai szerint tudjanak eljárni, s így működésük ne legyen tapogatózás, sem a siker a véletlen eredménye. A tanszék ellátásával dr. *Acsay Antal*, a budapesti Kalazantinum tanára bízott meg, a ki előadásait e fél-évben *Általános pedagógia és Didaktika és methodologia* címmel heti 2—2 órában tartja.

A budapesti Kalazantinum szept. hó 8-án tartott ünnepélyes „Veni Sancte“-vel kezdte meg az évet, Istennek bőséges áldását kérve ez évi működésére. Az istentisztelet után az Academia Calasanciana tartotta meg alakuló gyűlését. Főjegyzővé választott Szabó Mihály, aljegyzővé Szimák Ferenc, a zene- és énekkar vezetőjévé pedig Kétszery Lajos.

A budapesti Acad. Cal. 1907. október 13.-án tartotta megnyitó gyűlését a következő tárgysorral:

1. Megnyitó beszéd. Mondotta Szabó Mihály. 2. Consummatum est.“ Quartette, Haydn-tól. Előadta a zenekar. 3. „Diadalének.“ Mindszenty Gedeontól. Szavaltta Németh Jenő. 4. „Zengjen a dal.“ Mazur, Zsaskovszkytól. Előadta az énekkar. 5. Fiala Jakab és Szegedidosa. Felolvasta Kelecsényi János. 6. „Himnusz az Istenhez.“ Solo, Gerécs Antaltól. Előadta Szabó Mihály, harmoniumon kísérte Kétszery Lajos. 7. „Kritikus nap.“ Induló. Kunothtól. Előadta a zenekar.

A kolozsvári Acad. Cal. a honalapító Árpád és az okt. 6.-iki vértanúk dicsőséges emlékezetére 1907. okt. 11. gyűlést tartott a következő programmal: 1. Ünnepi beszéd október 6-ra. Tartja Kovács János. 2. Emlékezés Árpádról. Felolvasás. Tartja Patay József. 3. Tizenhárom. Irta Ábrányi Emil. Szavalja Gáspár Ferenc. 4. Honfidal. Szerzette és harmoniumon előadja Zoboki Vince.

Pályázat. Lapunk ez idei évfolyamának első számában közölt költemény-pályázatára beérkezett egy költemény „Qualis vita, mors est ita“ jelige alatt. Mivel a szerző félreértve a pályázat célját, a haldoklóról és nem a halotról írt; továbbá mivel a költeménynek dicsőítőnek kellett volna lennie s nem csupán a szent Atya életéből kivett egy mozzanat leírásának, azért a jutalmat meg nem nyerte. Minthogy azonban szaválásra alkalmas, azért külön 1 drb 10 koronás arannyal jutalmazzuk. Szerzője *Sík Endre VIII. oszt. k. r. n. p. (Rózsahegy).*

Ujabb pályatételek. Kivántatik *Mösch Lukács élet-rajza*, különös tekintettel ama szerepre, melyet Buda várának a töröktől való visszafoglalása alkalmával az ostromló seregben betöltött. Terjedelme 4—5 ív. Jutalma *Palkovics József* ny. altábornagy ő excellenciájának bőkezűségéből 30 kor. Határidő 1908. márc. 31.

Kivántatik a következő fizikai tétel kidolgozása: *A permanens gázok cseppfolyósítása.* Erre vonatkozólag megjegyzendő, hogy a tárgyalást vezesse a történelmi sorrend, a kísérletek vázlatosan adandók, s a főszó a kérdés módszeres oldalára essék. Jutalma ngs. és főt. dr. Vajda Gyula assistens-főfelügyelő úr ajándékából 30 kor. Határidő 1908. márc. 31.

IRODALOM.

Jerosini Brodarics István. (1471—1559.) Irta Sörös Pongrác. Budapest, 1907. Kiadja a Szent-István-Társulat tudományos és irod. osztálya. Ára 2 korona. Történetünk egyik legmozgalmasabb s legkülönfélébb módon magyarázott, sőt pártszempontok kedvéért nagyon sokszor ugyancsak félremagyarázott korába, a két ellenséggel küzdő s leginkább mégis belső bajoktól emésztett XVI. századba vezeti olvasóit legújabb könyvében Sörös Pongrác. A szent Benedek-rend történetírója, aki rendje történelmének emlékeit közzétéve és feldolgozva megbecsülhetetlen szolgálatokat tett a magyar történetírásnak, e könyvével visszatért legelső történelmi tanulmányainak korához s mintegy kiegészíti azt a munkát, amit korábban a XVI. század történetíróiról s Forgách Ferenc esztergomi érsekről szóló könyveivel végzett.

Új könyvének hőse Brodarics István, a szerencsétlen II. Lajos hűséges kancellárja s János királynak ugyancsak mindvégig hűséges diplomatája. Nagy nyomatékkal kell e kor embereiről elmondanunk, ha egyáltalában el lehet róluk mondanunk, hogy hűségesek voltak, mert bajosan akad történelmünkben még egy időszak, amikor az ország vezérei oly könnyen cseréltek volna urat s hitet, mint épen e korban. A renaissance erkölce megrontotta a régi magyar becsületet, s a Balassi Menyhérték kortársainál szabott ára lett a desztálásnak. Brodarics István a csekély számú kivételek egyik legnemesebb példája. II. Lajos életében ritka hűséggel s önzetlenséggel szolgálja urát s hazáját; hősiessen végigharcolja a gyászos mohácsi csatát; utána szeretett királynője után siet, de mikor azt látja, hogy törvény és méltányosság szerint nem Ferdinándot, hanem Jánost illeti a korona, minden habozás és minden jutalom nélkül otthagyja azokat, kikhez a személyes barátságnak oly sok szála fűzte, s teszi, amit hazafisága parancsol. Egy-másután végzi a legkényesebb diplomáciai megbízásokat; hol sikerrel, hol sikertelenül, de mindig becsületesen, királyához és hazájához hűségesen dolgozik. Életének utolsó s legfontosabb műve a nagyváradi béke megkötése volt.

Sörös Pongrác nagy történelmi apparatussal fogott Brodarics életének megírásához. A már kiadott történelmi anyagot megszerezte a budapesti, kassai, pannonhalmi és vatikáni levéltárak eddig ismeretlen anyagával. Munkája Brodarics életrajzából nem egyszer igen becses korrajzzá szélesedik: amit például Brodarics munkája alapján a mohácsi vészről vagy Brodarics és VII. Kelemen pápa levelezése alapján az egyház bajairól s a reformáció terjedésének okairól ír, amaz időszakok és események leghűbb és legszebb jellemzései közé tartozik. Sörös Pongrác becses munkáját historikus és laikus egyaránt haszonnal és élvezettel olvashatja; írója pedig és rendje méltán büszkének lehetnek erre az átlagos értékű történelmi művek közül magasan kiemelkedő szép könyvre.

Szent Erzsébet. Ifjúsági színmű. Irta Pannon. Ára 60 fillér. A Szent-István-Társulat kiadása. Zárdák-nevelőintézetek, iskolák bizonyára nagy örömmel fogják

fogadni e színdarabot, mellyel sokat nyert nemcsak a szent Erzsébet-kultusz, de a magyar katolikus irodalom is. Pattogó versekben, igazi poétai készséggel három könnyen színre hozható felvonáson keresztül megelevenedik előttünk a középkornak ez a bájos szentje, hogy tanítson, nemesítsen mint gyermek, mint tiszta hajadon, mint szentéletű özvegy. Ahol csak színre kerül, bizonyára mindenütt fogékony lelki előadókra és hallgatókra fog találni s nagy része lesz a színműnek abban, hogy a szent Erzsébet ünnepélyek ne múljanak el maradandó nyom nélkül.

Szent Erzsébet-képek. Magyarországi szent Erzsébet jubileuma alkalmából a *Szent-István-Társulat* pompás kiviteli háromszínyomatú képeket hoz forgalomba, melyek *Túry* Gyula jeles egyházi festőnk eredeti kompozíciójában ábrázolják a szegényei között alamizsnát osztogató szent Erzsébetet. A kedves szent abban a pillanatban tűnik elénk, amidőn a wartburgi vár kapuján, fölfogott palástjában kenyeret rejtegetve, áhitatot gerjesztő arccal kilép, s rá váró szegényei mozdulataikban s arcukon a hódolat és tisztelet rendkívül változatos kifejezésével körülrajongják. A mellékalakok színezése nem kevésbé változatos és összhangzó, mint szent Erzsébeté. A háttér a Wartburg falai zárják el, s ezek fölött a fehér felhőkkel tarkított kék ég. A vár tornyai a hajnal fénye piroslik. — A sokszorosítás a Stephaneum-nyomdát dicséri, amely a háromszínyomású eljárással az eredetinek minden színárnyalatát csodás hűséggel tudta visszaadni. E képek háromféle kiadásban jelentek meg. Az egyikben bőrutánzatú, paszpartuszerű sötétebb kerettel bíró, 30—40 cm.-nyi papirosra nyomták a képet, s ez a kiadás üveg alatt keretbe foglalva, pompás fali díszítésnek ígérkezik. Ennek az ára 1 korona. A másik kiadás ugyanolyan, mint az előbbi, de margónélküli papiros és kisebb. Az ára 50 fillér. A harmadik kiadás egyszínű, kicsiny elzevir-alakú s mint ilyen, imakönyvbe való szentkép, hátsó lapján szent Erzsébet rövid életrajzával s hozzá intézett fohással. Ára 4 fillér.

Jó Pásztor. Szerkeszti T. Pelikán Krizsó és Siposs Ágoston, október—novemberi XI—XII. száma a szokott gazdag tartalommal megjelent. Jelen 8 íves füzet a Pünkösöd utáni XIX-ik vasárnaptól — Pünkösöd után utolsó vasárnapig bezárólag esedékes vasárnapi és ünnepi alkalmi szentbeszédet hozza, ismert és jónevű szentbeszédírók tollából. Érdekes az évfolyamot záró füzet tartalomjegyzéke, a melyből megtudjuk, hogy közel 52 íven, 157 kerekded szentbeszédet, exhortációt hozott az elmúlt évben. A tartalmas füzetes vállalat egész évre 8 korona, félévre 4 korona. Megrendelhető: Jó Pásztor, VII., Thököly-út 16. címen. A következő decemberben meginduló évfolyamra az előfizetéseket csak decemberben kérjük beküldeni.

Szerkesztői üzenet.

Mindazokat a tisztelt előfizetőket, kik lapunk valamely számát meg nem kapják, kérjük, hogy sziveskedjenek ezt egy levelezőlapon a szerkesztőséggel tudatni, hogy a hiányzó példányt pótolhassa.

